

Rolnummer 6107
Arrest nr. 170/2015 van 26 november 2015

A R R E S T

In zake : de prejudiciële vraag betreffende artikel 1022 van het Gerechtelijk Wetboek, zoals van kracht vóór de wijziging ervan bij de wet van 21 februari 2010, gesteld door het Hof van Beroep te Bergen.

Het Grondwettelijk Hof,

samengesteld uit de voorzitters J. Spreutels en A. Alen, en de rechters E. De Groot, L. Lavrysen, J.-P. Snappe, J.-P. Moerman, E. Derycke, T. Merckx-Van Goey, P. Nihoul en T. Giet, bijgestaan door de griffier P.-Y. Dutilleux, onder voorzitterschap van voorzitter J. Spreutels,

wijst na beraad het volgende arrest :

*

* *

I. *Onderwerp van de prejudiciële vraag en rechtspleging*

Bij arrest van 24 november 2014 in zake de procureur-generaal bij het Hof van Beroep te Luik tegen E.H., waarvan de expeditie ter griffie van het Hof is ingekomen op 2 december 2014, heeft het Hof van Beroep te Bergen de volgende prejudiciële vraag gesteld :

« Schendt artikel 1022 van het Gerechtelijk Wetboek, zoals het van kracht is vóór de wijziging ervan bij de wet van 21 februari 2010, de artikelen 10 en 11 van de Grondwet in zoverre een rechtsplegingsvergoeding ten laste kan worden gelegd van het openbaar ministerie wanneer het in het ongelijk wordt gesteld in zijn tuchtprocedure gericht tegen een gerechtsdeurwaarder met toepassing van het Gerechtelijk Wetboek, artikel 545 (artikel 532 vóór de wet van 7 januari 2014 tot wijziging van het statuut van de gerechtsdeurwaarders), terwijl op grond van artikel 162bis van het Wetboek van strafvordering geen enkele rechtsplegingsvergoeding kan worden gevorderd van de Belgische Staat wanneer het openbaar ministerie een strafvordering instelt die eindigt met een buitenvervolginstelling of een vrijspraak ? ».

De Ministerraad, bijgestaan en vertegenwoordigd door Mr. B. Renson, advocaat bij de balie te Brussel, heeft een memorie ingediend.

Bij beschikking van 14 oktober 2015 heeft het Hof, na de rechters-verslaggevers J.-P. Snappe en L. Lavrysen te hebben gehoord, beslist dat de zaak in staat van wijzen is, dat geen terechtzitting zal worden gehouden, tenzij een partij binnen zeven dagen na ontvangst van de kennisgeving van die beschikking een verzoek heeft ingediend om te worden gehoord, en dat, behoudens zulk een verzoek, de debatten zullen worden gesloten op 3 november 2015 en de zaak in beraad zal worden genomen.

Aangezien geen enkel verzoek tot terechtzitting werd ingediend, is de zaak op 3 november 2015 in beraad genomen.

De bepalingen van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Grondwettelijk Hof met betrekking tot de rechtspleging en het gebruik van de talen werden toegepast.

II. *De feiten en de rechtspleging in het bodemgeschied*

Ingevolge een vonnis van de Correctionele Rechtbank te Marche-en-Famenne van 22 juli 2010 waarbij hij werd veroordeeld tot een gevangenisstraf van acht maanden met uitstel voor een periode van vijf jaar voor het geheel van de straf, maakte E.H., gerechtsdeurwaarder, het voorwerp uit van een tuchtprocedure, op grond van artikel 532 van het Gerechtelijk Wetboek.

Bij vonnis van 20 oktober 2011 verklaarden de eerste rechters de tuchtvervolginstelling onontvankelijk.

Het Hof van Beroep te Luik deed het vonnis teniet en legde aan E.H. een schorsing op voor een periode van zes maanden.

Bij een arrest van 27 juni 2013 verbrak het Hof van Cassatie het arrest van het Hof van Beroep te Luik, na te hebben vastgesteld dat het hoger beroep ingesteld door het openbaar ministerie onontvankelijk was omdat het was ingesteld buiten de termijnen bepaald in artikel 1 van het koninklijk besluit nr. 261 van 24 maart 1936 betreffende de termijnen van voorziening in tuchtzaken.

Bij haar arrest van 24 november 2014 verklaarde de 21ste kamer van het Hof van Beroep te Bergen het hoger beroep van het openbaar ministerie, ingesteld bij verzoekschrift van 18 november 2011, onontvankelijk, en veroordeelde zij de Belgische Staat tot de kosten van de cassatieprocedure, vastgesteld op een bedrag van 949,61 euro.

Het is met betrekking tot de door E.H. geformuleerde eis tot het verkrijgen van een vergoeding voor de beroepsprocedure, dat het Hof van Beroep te Bergen aan het Hof de bovenvermelde prejudiciële vraag heeft gesteld.

III. *In rechte*

- A -

Standpunt van de Ministerraad

A.1. Na te hebben herinnerd aan verschillende arresten van het Hof, hetzij naar aanleiding van beroepen tot vernietiging, hetzij in antwoord op prejudiciële vragen (arresten nrs. 182/2008, 83/2011, 43/2012, 36/2013, 42/2013, 57/2013, 54/2014), voert de Ministerraad aan dat, gelet op de rechtspraak van het Hof, de prejudiciële vraag die door het Hof van Beroep te Bergen is gesteld bevestigend dient te worden beantwoord.

De verwijzende rechter vergelijkt de situatie die wordt geregeld bij artikel 545 van het Gerechtelijk Wetboek met die welke wordt geregeld bij artikel 162*bis* van het Wetboek van strafvordering. Vóór de wijziging ervan bij de wet van 21 februari 2010 « tot wijziging van de artikelen 1022 van het Gerechtelijk Wetboek en 162*bis* van het Wetboek van strafvordering », kon geen enkele rechtsplegingsvergoeding worden gevorderd van de Belgische Staat wanneer het openbaar ministerie een strafvordering instelde die eindigde met een buitenvervolginstelling of een vrijspraak.

Uit de parlementaire voorbereiding van de wet van 21 februari 2010 blijkt dat de wetgever een aantal tekortkomingen van de wet van 21 april 2007 « betreffende de verhaalbaarheid van de erelonen en de kosten verbonden aan de bijstand van een advocaat », die aanleiding gaven tot een aantal onbillijke situaties, wilde wegwerken (*Parl. St.*, Kamer, 2009-2010, DOC 52-2313/004, p. 4), en dat hij rekening wilde houden met het arrest van het Hof nr. 182/2008 van 18 december 2008.

De tuchtvordering in deze zaak werd door het openbaar ministerie uitsluitend in het algemeen belang en in volle onafhankelijkheid ingesteld, met het oog op de toepassing van deontologische regels die gelden voor de titularissen van een gereguleerd beroep, namelijk de gerechtsdeurwaarders.

De door de procureur des Konings ingestelde tuchtvordering moet bijgevolg op dezelfde manier worden behandeld als een strafvordering.

Na een analyse van artikel 162*bis* van het Wetboek van strafvordering oordeelde het Hof dat, wegens de specifieke opdracht die aldus aan het openbaar ministerie is toegewezen, « [...] de wetgever [vermocht] ervan uit te gaan dat een regeling volgens welke een rechtsplegingsvergoeding verschuldigd zou zijn telkenmale de vordering van het openbaar ministerie zonder gevolg blijft, niet tot de laatstgenoemde diende te worden uitgebreid » (arrest nr. 182/2008, B.19.9).

De leden van het openbaar ministerie moeten hun - strafrechtelijke of tuchtrechtelijke - vordering in alle onafhankelijkheid kunnen instellen, zonder rekening te houden met het financiële risico dat aan het rechtsgeding is verbonden.

De prejudiciële vraag die door het Hof van Beroep te Bergen is gesteld, dient bijgevolg bevestigend te worden beantwoord.

- B -

B.1.1. Artikel 1017, eerste lid, van het Gerechtelijk Wetboek bepaalt :

« Tenzij bijzondere wetten anders bepalen, verwijst ieder eindvonnis, zelfs ambtshalve, de in het ongelijk gestelde partij in de kosten, onverminderd de overeenkomst tussen partijen, die het eventueel bekrachtigt ».

Artikel 1018 van het Gerechtelijk Wetboek bepaalt :

« De kosten omvatten :

1° de diverse, griffie- en registratierechten, alsook de zegelrechten die voor de afschaffing van het Wetboek der zegelrechten zijn betaald;

2° de prijs en de emolumenten en lonen van de gerechtelijke akten;

3° de prijs van de uitgifte van het vonnis;

4° de uitgaven betreffende alle onderzoeksmaatregelen, onder meer het getuigen- en deskundigengeld;

5° de reis- en verblijfkosten van de magistraten, de griffiers en van de partijen, wanneer hun reis door de rechter bevolen is, en de kosten van de akten, wanneer deze uitsluitend met het oog op het geding opgemaakt zijn;

6° de rechtsplegingsvergoeding, zoals bepaald in artikel 1022;

7° het ereloon, de emolumenten en de kosten van de bemiddelaar die aangewezen is overeenkomstig artikel 1734.

De bedragen die als basis dienen voor de berekening van de in het eerste lid bedoelde kosten worden omgerekend in euro de dag dat het vonnis of het arrest dat in de kosten verwijst, wordt uitgesproken ».

Artikel 1022 van het Gerechtelijk Wetboek bepaalt :

« De rechtsplegingsvergoeding is een forfaitaire tegemoetkoming in de kosten en erelonen van de advocaat van de in het gelijk gestelde partij.

Na het advies te hebben ingewonnen van de Orde van Vlaamse Balies en van de Ordre des barreaux francophones et germanophone, stelt de Koning, bij een besluit vastgesteld na overleg in de Ministerraad de basis-, minimum- en maximumbedragen vast van de rechtsplegingsvergoeding, onder meer in functie van de aard van de zaak en van de belangrijkheid van het geschil.

Op verzoek van een van de partijen, dat in voorkomend geval wordt gedaan na ondervraging door de rechter, kan deze bij een met bijzondere redenen omklede beslissing ofwel de vergoeding verminderen, ofwel die verhogen, zonder de door de Koning bepaalde maximum- en minimumbedragen te overschrijden. Bij zijn beoordeling houdt de rechter rekening met :

- de financiële draagkracht van de verliezende partij, om het bedrag van de vergoeding te verminderen;
- de complexiteit van de zaak;
- de contractueel bepaalde vergoedingen voor de in het gelijk gestelde partij;
- het kennelijk onredelijk karakter van de situatie.

Indien de in het ongelijk gestelde partij van de tweedelijns juridische bijstand geniet, wordt de rechtsplegingsvergoeding vastgelegd op het door de Koning vastgestelde minimum, tenzij in geval van een kennelijk onredelijke situatie. De rechter motiveert in het bijzonder zijn beslissing op dat punt.

Wanneer meerdere partijen de rechtsplegingsvergoeding ten laste van dezelfde in het ongelijk gestelde partij genieten, bedraagt het bedrag ervan maximum het dubbel van de maximale rechtsplegingsvergoeding waarop de begunstigde die gerechtigd is om de hoogste vergoeding te eisen aanspraak kan maken. Ze wordt door de rechter tussen de partijen verdeeld.

Geen partij kan boven het bedrag van de rechtsplegingsvergoeding worden aangesproken tot betaling van een vergoeding voor de tussenkomst van de advocaat van een andere partij ».

B.1.2. Artikel 2 van de wet van 21 februari 2010 « tot wijziging van de artikelen 1022 van het Gerechtelijk Wetboek en 162*bis* van het Wetboek van strafvordering » heeft een lid ingevoegd in artikel 1022 van het Gerechtelijk Wetboek krachtens hetwelk geen enkele rechtsplegingsvergoeding verschuldigd is ten laste van de Staat wanneer het openbaar ministerie bij wege van een rechtsvordering in burgerlijke procedures tussenkomt overeenkomstig artikel 138*bis*, § 1, van hetzelfde Wetboek, of wanneer het arbeidsauditoraat een rechtsvordering instelt voor de arbeidsgerechten overeenkomstig artikel 138*bis*, § 2, van hetzelfde Wetboek.

Artikel 17 van de wet van 25 april 2014 « ter verbetering van verschillende wetten die een aangelegenheid regelen als bedoeld in artikel 78 van de Grondwet » heeft datzelfde lid aangevuld door erin te voorzien dat geen enkele rechtsplegingsvergoeding ten laste van de

Staat verschuldigd is wanneer een publiekrechtelijk rechtspersoon in het algemeen belang als partij optreedt in een geding.

Die twee wetten zijn nog niet in werking getreden en tegen artikel 17 van de wet van 25 april 2014 zijn verschillende beroepen tot vernietiging ingesteld.

B.2.1. De verwijzende rechter vraagt aan het Hof of artikel 1022 van het Gerechtelijk Wetboek bestaanbaar is met de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, in zoverre een rechtsplegingsvergoeding ten laste kan worden gelegd van het openbaar ministerie wanneer het in het ongelijk wordt gesteld in zijn tuchtvordering gericht tegen een gerechtsdeurwaarder met toepassing van artikel 545 van het Gerechtelijk Wetboek, terwijl op grond van artikel 162*bis* van het Wetboek van strafvordering geen enkele rechtsplegingsvergoeding kan worden gevorderd van de Staat wanneer het openbaar ministerie een strafvordering instelt die eindigt met een buitenvervolginstelling of een vrijspraak.

B.2.2. Artikel 532 van het Gerechtelijk Wetboek, vóór de vervanging ervan bij de wet van 7 januari 2014 tot wijziging van het statuut van de gerechtsdeurwaarders, zoals het van toepassing is op het geschil voor de verwijzende rechter, bepaalde :

« Schorsing, afzetting en veroordeling tot geldboeten worden tegen de gerechtsdeurwaarders uitgesproken door de rechtbank van eerste aanleg van hun standplaats, ten verzoeken van de procureur des Konings.

De duur van de straf van de schorsing mag niet meer dan een jaar bedragen.

Tegen deze vonnissen staat hoger beroep open ».

B.2.3. Artikel 162*bis* van het Wetboek van strafvordering, vóór de wijziging ervan bij de wet van 21 februari 2010, bepaalde :

« Ieder veroordelend vonnis, uitgesproken tegen de beklaagde en tegen de personen die voor het misdrijf burgerrechtelijk aansprakelijk zijn, veroordeelt hen tot het betalen aan de burgerlijke partij van de rechtsplegingsvergoeding bedoeld in artikel 1022 van het Gerechtelijk Wetboek.

De burgerlijke partij die rechtstreeks heeft gedagvaard en die in het ongelijk wordt gesteld, zal veroordeeld worden tot het aan de beklaagde betalen van de vergoeding bedoeld in artikel 1022 van het Gerechtelijk Wetboek. De vergoeding wordt bepaald door het vonnis ».

B.3.1. Het bij de voormelde bepalingen van het Gerechtelijk Wetboek gevestigde beginsel luidt dat iedere partij die in het ongelijk wordt gesteld, gehouden is tot de betaling van de rechtsplegingsvergoeding, die een forfaitaire tegemoetkoming is in de kosten en erelonen van de advocaat van de partij die in het gelijk is gesteld.

B.3.2. Met de wet van 21 april 2007 betreffende de verhaalbaarheid van de erelonen en de kosten verbonden aan de bijstand van een advocaat wilde de wetgever een einde maken aan de rechtsonzekerheid die voortvloeide uit een sterk uiteenlopende rechtspraak ter zake (*Parl. St.*, Senaat, 2006-2007, nr. 3-1686/5, p. 14).

Hij wilde overigens voorkomen dat een nieuw proces moest worden ingesteld teneinde het herstel te verkrijgen van de schade die bestaat in de door de winnende partij gemaakte kosten en erelonen van een advocaat.

De wetgever beoogde ten slotte een einde te maken aan het verschil in behandeling ten aanzien van het financiële risico van het proces tussen de partijen bij een burgerlijk proces, waarbij elk van hen in beginsel de verdediging van haar persoonlijke belangen nastreeft. Meer bepaald strekte de keuze van de wetgever om de verhaalbaarheid te verankeren in het burgerlijk procedurerecht en om van de rechtsplegingsvergoeding een forfaitaire deelname in de kosten en erelonen van de advocaat van de winnende partij ten laste van de in het ongelijk gestelde partij te maken, ertoe alle partijen bij een burgerlijk proces op gelijke wijze te behandelen door het financiële risico gelijkelijk onder hen te verdelen. Een dergelijk doel is in overeenstemming met het beginsel van de gelijke toegang tot het gerecht, zoals gewaarborgd bij artikel 6.1 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens.

B.3.3. Dezelfde wet van 21 april 2007 heeft evenwel elke verhaalbaarheid van de kosten en erelonen van advocaten in de betrekkingen tussen de beklaagde en het openbaar ministerie uitgesloten. De artikelen 128, 162*bis*, 194 en 211 van het Wetboek van strafvordering breiden het beginsel van de verhaalbaarheid enkel voor de betrekkingen tussen de beklaagde en de burgerlijke partij uit tot de strafzaken.

Bij zijn arrest nr. 182/2008 van 18 december 2008 betreffende de beroepen tot vernietiging van de wet van 21 april 2007 heeft het Hof geoordeeld dat de fundamentele verschillen tussen het openbaar ministerie, dat in het belang van de maatschappij belast is met het onderzoek en de vervolging van misdrijven en de strafvordering uitoefent, en de burgerlijke partij, die haar eigen belang nastreeft, de niet-toepassing, ten laste van de Staat, van het systeem van de forfaitaire vergoeding waarin de wet van 21 april 2007 voorziet, konden verantwoorden.

Een dergelijke specifieke regeling is verantwoord rekening houdend met, enerzijds, de bijzondere aard van het strafrechtelijk contentieux, dat tot doel heeft de misdrijven te vervolgen en te bestraffen en dat niet ertoe strekt het bestaan of de schending van een subjectief recht te laten vaststellen, noch, in beginsel, uitspraak te doen over de wettigheid van een handeling van een overheid en gelet op, anderzijds, de specifieke opdracht van het openbaar ministerie of het arbeidsauditoraat in strafzaken - die ermee belast zijn de strafvordering uit naam van de maatschappij uit te oefenen. Ten slotte zijn de functies van het openbaar ministerie en van het arbeidsauditoraat dat, inzake het sociaal strafrecht, de functies van het openbaar ministerie uitoefent (artikelen 145 en 152 van het Gerechtelijk Wetboek), of dat voor de arbeidsrechtbank de vordering instelt bepaald in artikel 138*bis*, § 2, van het Gerechtelijk Wetboek die vergelijkbaar is met de strafvordering die het openbaar ministerie instelt voor de strafgerechten vermits die tot doel heeft het plegen van een misdrijf vast te stellen, verankerd in en is hun onafhankelijkheid gewaarborgd bij artikel 151, § 1, van de Grondwet.

B.4.1. Bij zijn arresten nrs. 68/2015, 69/2015 en 70/2015 van 21 mei 2015 heeft het Hof zijn rechtspraak met betrekking tot de verhaalbaarheid van de kosten en erelonen van advocaten in de geschillen voor de burgerlijke rechter tussen een overheid die in het algemeen belang optreedt en een particulier, in haar geheel heroverwogen.

B.4.2. Het Hof herbevestigde voor de burgerlijke rechtscolleges het beginsel van de toepassing van de bepalingen met betrekking tot de rechtsplegingsvergoeding op alle partijen, ongeacht of het gaat om privépersonen dan wel om overheden die handelen in het algemeen belang.

Aldus verliet het Hof de rechtspraak die het had gevestigd bij zijn arresten nrs. 135/2009 van 1 september 2009, 83/2011 van 18 mei 2011, 43/2012 van 8 maart 2012, 36/2013 van 7 maart 2013, 42/2013 van 21 maart 2013, 57/2013 van 25 april 2013, 132/2013 van 26 september 2013 en 54/2014 van 27 maart 2014.

B.4.3. Voor de betrekkingen tussen de beklaagde en het openbaar ministerie herbevestigde het Hof daarentegen zijn arrest nr. 182/2008 van 18 december 2008, waarin het beroepen tot vernietiging tegen artikel 162*bis* van het Wetboek van strafvordering, zoals ingevoegd bij de wet van 21 april 2007, verwierp, om de redenen die in B.3.3 zijn vermeld.

Het Hof beperkte de uitsluiting van de verplichting voor de in het ongelijk gestelde partij om een rechtsplegingsvergoeding te betalen evenwel tot, enerzijds, de betrekkingen tussen de beklaagde en het openbaar ministerie en, anderzijds, de vordering van het arbeidsauditoraat voor de arbeidsrechtbank op grond van artikel 138*bis*, § 2, van het Gerechtelijk Wetboek, aangezien die vordering vergelijkbaar is met de strafvordering, vermits zij tot doel heeft het plegen van een misdrijf vast te stellen en niet louter een herstel van burgerlijke aard te verkrijgen en zij bovendien de strafvordering doet vervallen.

B.5. Zoals het Hof heeft geoordeeld bij zijn arrest nr. 182/2008 van 18 december 2008 en in herinnering heeft gebracht bij zijn arresten nrs. 68/2015, 69/2015 en 70/2015 van 21 mei 2015, brengt de toepassing van de bepalingen betreffende de rechtsplegingsvergoeding op alle partijen bij een geschil voor een burgerlijk rechtscollege geen onevenredige gevolgen met zich mee, aangezien de wetgever erover heeft gewaakt de toegang tot het gerecht niet te belemmeren door te voorzien in een forfaitair systeem en door, binnen dat systeem, een zekere beoordelingsbevoegdheid toe te kennen aan de rechter ten aanzien van het uiteindelijke bedrag van de rechtsplegingsvergoeding waartoe de in het ongelijk gestelde partij kan worden veroordeeld.

De wederkerigheid bij de toepassing van de bepalingen met betrekking tot de rechtsplegingsvergoeding bevordert overigens de wapengelijkheid tussen de partijen, aangezien dat systeem inhoudt dat zij beiden instaan voor het financiële risico van het proces.

B.6. Het financiële risico dat gepaard gaat met de mogelijke veroordeling tot het betalen van een forfaitaire rechtsplegingsvergoeding is op zichzelf overigens niet van dien aard dat het de onafhankelijkheid bedreigt van de overheden wanneer zij - in voorkomend geval als partij bij een jurisdictionele procedure - de aan hen toevertrouwde opdracht van algemeen belang moeten verzekeren.

B.7. De tuchtvordering bedoeld in artikel 532 van het Gerechtelijk Wetboek, zoals het van toepassing was vóór de vervanging ervan bij de wet van 7 januari 2014 tot wijziging van het statuut van de gerechtsdeurwaarders, werd ingesteld bij de rechtbank van eerste aanleg. Zij beoogde niet het vaststellen en bestraffen van strafbare feiten, maar het doen nagaan of een gerechtsdeurwaarder de deontologische regels heeft overtreden of afbreuk heeft gedaan aan de eer van het beroep en, in dat opzicht, het vertrouwen en het krediet die een rechtzoekende, die genoodzaakt is een beroep te doen op zijn dienstverlening, hem zou kunnen schenken, kon doen wankelen.

De in B.3.3 vermelde redenen die verantwoorden dat de verhaalbaarheid van de kosten en de erelonen van de advocaten in de betrekkingen tussen de beklagde en het openbaar ministerie wordt uitgesloten, ontbreken te dezen.

B.8. De prejudiciële vraag dient ontkennend te worden beantwoord.

Om die redenen,

het Hof

zegt voor recht :

Artikel 1022 van het Gerechtelijk Wetboek, vóór de inwerkingtreding van de wet van 21 februari 2010 « tot wijziging van de artikelen 1022 van het Gerechtelijk Wetboek en 162*bis* van het Wetboek van strafvordering » en van de wet van 25 april 2014 « ter verbetering van verschillende wetten die een aangelegenheid regelen als bedoeld in artikel 78 van de Grondwet », schendt de artikelen 10 en 11 van de Grondwet niet in zoverre een rechtsplegingsvergoeding ten laste kan worden gelegd van het openbaar ministerie wanneer het in het ongelijk wordt gesteld in zijn tuchtvordering gericht tegen een gerechtsdeurwaarder met toepassing van artikel 532 van het Gerechtelijk Wetboek, zoals het van toepassing was vóór de vervanging ervan bij de wet van 7 januari 2014 tot wijziging van het statuut van de gerechtsdeurwaarders.

Aldus gewezen in het Frans en het Nederlands, overeenkomstig artikel 65 van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Grondwettelijk Hof, op 26 november 2015.

De griffier,

De voorzitter,

P.-Y. Dutilleux

J. Spreutels